

Het kleed van Edessa

Een kroniek over onnozelheid

Jan Snippe

Auteur: Jan Snippe
ISBN: 9789461933195
Uitgegeven via: mijnbestseller.nl
Print: Printforce, Alphen a/d Rijn
© Jan Snippe

Anatolië (Turkije en Syrië)

Plaatsnamen toen

Adrianopolis
Aleppo
Ankyra
Antiochië
Constantinopel
Edessa
Iconium
Nicaea
Nicomedia
Militene
Palmyra
Synope
Smyrna
Tarsus
Trapezus

Plaatsnamen nu

Edirne (Turkije)
Aleppo (Syrië)
Ankara (Turkije)
Antakya (Turkije)
Istanboel (Turkije)
Sanliurfa (Turkije)
Konya (Turkije)
Izник (Turkije)
Izmit (Turkije)
Amida (Diyarbakir)
Tadmur (Homs, Syrië)
Sinop (Turkije)
Izmir (Turkije)
Tarsus (Turkije)
Trabzon (Turkije)

Het hart op de goede plaats

Er hing nog een dichte mist toen Wigbold de hut verliet. Hoe drukkend warm de avond daarvoor ook was geweest, nu voelde de klamme dampige lucht koud aan. Hij huiverde. Niet alleen de koude mist deed hem rillen. De zon zou snel komen en de mist verdampen. Het zou een warme dag worden en vanavond zou Wigbold weer klam van het zweet op zijn strozak vallen. De belangrijkste reden waarom Wigbold huiverde was zijn traject dat langs de muur van het kasteel leidde. Langs de putten waar de stemmen uit de diepte klonken. De eerste keer dat hij hier alleen liep was hij nieuwsgierig van het pad gegaan en had de dikke gesmede roosters gezien. Daaruit kwamen de wanhopige kreten van de veroordeelde mannen. Stemmen uit de krochten onder het kasteel, niet te verstaan maar onmiskenbaar geroep van mensen. 's Avonds had zijn vader hem geslagen toen hij zijn avontuur vertelde. 'Ga nooit weer van het pad af. Blijf daar weg, het zijn de stemmen van de verdoemden,' had zijn vader geschreeuwd.

Ondanks de woede van zijn vader waagde Wigbold te vragen waarom die mensen verdoemd waren. Weer was zijn vader op hem afgesprongen en had hem tot bloedens toe geslagen. Als zijn moeder niet tussenbeide was gekomen had Wigbold het wellicht niet overleefd. Ooit was zijn oudere broer Diederik zo hard en lang geslagen dat hij niet meer opstond. De vader had zijn vrouw en kinderen bedreigd hetzelfde met hen te doen als iemand zijn wandaad zou melden. De moeder van Wigbold was slim. Zij kende de zwaktes van haar man en wist hem te bespelen met haar gevele en haar lichaam. Wigbold hield veel van zijn moeder en het deed hem pijn als hij zag hoe zijn moeder zichzelf vernederde om de vrede in het gezin te bewaren. De klappen van zijn vader kon hij wel verdragen, pijn komt en pijn gaat. Maar de woede die zijn vader in zich

droeg richtte zich op iedereen, ook op de zwakste leden in het gezin. Hij haatte zijn vader meer en meer. Met zalvende woorden probeerde zijn moeder begrip te kweken, zelfs nadat hij zijn eigen zoon had doodgeslagen.

‘Een zwaar leven met onmenselijke ontberingen,’ zuchtte ze op een manier die Wigbold tot rust bracht.

Regelmatig hoorde hij ’s nachts hoe zijn vader genot zocht bij zijn moeder. Als zijn vader dan gewelddadig werd lag hij te snikken op zijn strozak. Zijn moeder had hem gewaarschuwd. ‘Bemoei je er niet mee. Ik kan het aan en jij begrijpt het nog niet.’

Een mooie vrouw, slim en sterk, ook gevoelig.

Ze wilde niet nóg een zoon verliezen, eerder zou ze zichzelf dood laten slaan dan weer het verdriet te voelen van het verlies van een kind. Ze accepteerde haar lot, een horige had niets te wensen. Alleen met nederigheid kon ze proberen het grillige gedrag van haar echtgenoot te beïnvloeden.

Van dichtbij hoorde hij het gekerm en gejammer. Niemand in het dorp sprak erover. Ooit had Heriman, de dorpsoudste, hem grijnzend aangekeken toen Wigbold naar de put vroeg. ‘Praat er niet over kleine man, wie aan de willekeur van de ridder is overgeleverd komt in de put. Het maakt niet uit wat je hebt gedaan, als de ridder kwaad op je is zal je vergetelheid vinden. De mensen in de put zijn ten dode opgeschreven, nog nooit heeft iemand het kunnen naverellen!’

Hij versnelde zijn pas zodat hij het gejammer maar kort hoorde. Iedere dag weer de huivering die door hem ging.

Het pad kwam uit op de oude heirbaan. Her en der waren nog delen bestraat maar de meeste keien waren weggehaald om het kasteel van de ridder te bouwen. Eeuwen geleden was daar een Romeins kamp geweest, zij noemden hun kamp een “castra” had Wigbold gehoord. De castra werd een nederzetting en later werd er een kleine

tempel bij gebouwd. Weer iets later werd de heirbaan aangelegd. Een lange weg die ooit eens van de castra naar het zuiden liep, naar een stad die de Romeinen "Trajectum" noemden. Heriman en sommige monniken vertelden er weleens over en Wigbold onthield alles. Zo wist hij ook dat sommige resten van gebouwen en straten al eeuwen oud waren. Heriman wist alles, die had jarenlang in een klooster in het zuiden gewerkt en kon lezen en schrijven. Veel van de oude geschriften en boekrollen in het klooster had hij gelezen en de teksten onthouden.

'Wie waren de Romeinen? Was Trajectum hun land? Hebben ze met de ridders gevochten?'

Heriman had Wigbold verteld wat hij wist. 'De Romeinen hebben heel lang geleden in het zuiden gewoond. Hier waren geen Romeinse steden, maar soms gingen hun legers op pad om nieuwe gebieden te verkennen. Als het gebied hen aansprak veroverden ze het en lijfden het bij hun rijk in. Het was een groot en machtig rijk dat zich uitstreckte van Brittania in het westen tot in de woestijnen in het oosten.'

Afstanden en namen van verre landen zeiden Wigbold niets. Waar hij nu liep was ooit een Romeinse castra. Die werd een nederzetting en later werd de nederzetting een vesting. Heriman had een verhaal verteld dat hij lang geleden had gehoord van een oude priester. De vesting werd omgebouwd tot een "castellum" door een Romeinse aanvoerder die zich hier had gevestigd. Door de eeuwen heen was er steeds meer op en aan gebouwd. In de tijd dat de Vikingen veel macht hadden, werd dit gebied door hen geregeerd. Een zekere "Godfried de Noorman" werd in een grote stad in het zuiden vermoord door Graaf Gerulf. Dat betekende dat de Noormannen niets meer te vertellen hadden in dit gebied. Als dank voor de moord kreeg Graaf Gerulf deze gouw, het Naerdickland. Met zijn vazallen trok hij zich terug op zijn verworven landgoed en leefde er in zonde. Tussen de moerassen en wouden gingen hij en

zijn vazallen rond en zogen het land uit. Voor de bewoners en horigen werd het leven slechter en slechter. Overal werden toll en tienden geheven. De trouwste vazallen van Graaf Gerulf werden tot ridder geslagen door hem. Hij was een koning op zijn landgoed, niemand die hem te na kwam. In dit zompige moerasland met zijn terpen en wouden kwam men niet graag. Anderen lieten Graaf Gerulf zijn gang gaan zolang hun landerijen er maar niet onder leden.

Ongeveer een eeuw geleden had ridder Ulger I dit land, met de mensen en de gebouwen, in leen gekregen. Hij bouwde zijn kasteel verder uit tot een vesting en ook hij hanteerde zijn eigen regels. De wereld om de Gouw veranderde, en het waren vooral de geestelijken die hun beklag deden over de heidense ridder Ulger. De bisschop van Utrecht bleef echter liever binnen zijn eigen veilige muren. Hoewel hij over een sterk leger beschikte en de steun had van de aartsbisschop van Keulen wilde hij de Gouw liever niet met het zwaard knechten.

Nu, in het jaar 1091, was het ridder Ulger III die zijn landgoed met ijzeren vuist regeerde vanuit dit kasteel. Hij leverde zijn diensten als ridder aan Graaf Floris II die, "de Vette", werd genoemd.

Het moerassige en beboste land om de Gouw waar Wigbold woonde werd: "Holland" genoemd. Wigbold had deze naam al een paar keer gehoord van reizigers die door het dorp trokken waar hij woonde.

De heirbaan liep tot de hoofdboort van het kasteel. Wigbold had de poort in het zicht toen hij een ander pad opging. Dit pad leidde direct naar het veld waar hij, met nog acht andere kinderen, zijn werk voor de ridder deed. Vandaag was het een bijzondere dag. Na het werk zouden enkele kinderen opgehaald worden door een soldaat uit het kasteel. Ook hij behoorde tot die groep. Op de binnenplaats zou de kamerheer van de ridder alle jongelingen uit

de Gouw bekijken. Kinderen groeiden, werden groter en sterker.

Sommige van hen moesten de ridder dienen op een andere wijze. Hij wilde geen soldaat worden. Zijn moeder hoopte dat hij zou worden gekozen om in het klooster te werken. Die kans was niet groot. De ridder stuurde geen horigen naar het klooster, ook hun kinderen niet. Dat gebeurde alleen als de graaf het zou bevelen. Zijn vader had geen voorkeur voor het werk dat zijn zoon zou moeten doen. Het liefst zag hij hem het ouderlijk huis zo snel mogelijk verlaten, dat scheelde weer een dagelijks te vullen maag.

De zon brandde de hele dag op het veld. Het maakte hem niets uit, zijn gedachten waren vol van wat aan het einde van de dag zou komen. Een soldaat verscheen nog voordat ze klaar waren, een man met een nors gezicht. Hij wachtte totdat de kinderen klaar waren en riep dat ze hem moesten volgen. De vermoeide jongens sjokten zwijgzaam achter de soldaat aan. Sommige keken strak voor zich uit, anderen fluisterden met elkaar, nieuwsgierig naar wat ze zouden beleven. Op de heirbaan zagen de jongens nog een groep aankomen. Daar waren ook meisjes bij. Ze verzamelden zich voor de hoge poort van het kasteel. Wigbold kende de meeste kinderen van gezicht. Met sommige had hij jaren geleden gespeeld, met anderen had hij gevochten. De lieve Elke viel hem onmiddellijk op. Hij had haar al lang niet meer gezien, ze woonde aan de andere kant van het dorp en werkte daar ook in de buurt, een gebied waar Wigbold niets te zoeken had. Ooit had ze een tijdje bij het gezin gewoond waar Wigbold ook deel van uitmaakte. Haar ouders waren gestorven en niemand wilde het kleine schreeuwende meisje opnemen. De moeder van Wigbold had zich over haar ontfermd en de protesten van haar man getrotseerd.

Elke stond te midden van een groep jongens. Ze droegen allemaal dezelfde haveloze, gerafelde wollen hemden.

Toch viel Elke meteen op. Hoe warrig haar haren ook zaten, hoe smerig haar gezicht ook was, ze onderscheidde zich door haar rechte houding en vrolijke gezicht. Toen hij zich een weg baande in haar richting herkende ze hem onmiddellijk. Ze glimlachte en begroette hem zonder enige schuchterheid, een spontane omhelzing. Enkele jongens die Elke blijkbaar kenden drongen op. Elke maande hen tot kalmte en vertelde hen dat ze vroeger bij Wigbold had gewoond. De jongens gromden naar Wigbold en lieten merken dat ze hem in de gaten hielden.

De groep werd door de poort geleid. Al pratende kwamen Elke en Wigbold op de binnenplaats. Een soldaat schreeuwde de jongelingen toe.

‘Allemaal op een rij, en sta rechtop. Jongens links van mij, meisjes rechts.’

Elke en Wigbold keken elkaar aan en namen afscheid met hun ogen.

Loder Helwick was de legeraanvoerder van de ridder, of liever gezegd de bendeleider. Als soldaat had hij zijn sporen verdiend in het leger van de Graaf. Als dank voor trouwe dienst werd hij drie jaar geleden overgeplaatst naar het kleine leger van ridder Ulger. Hij kreeg een bescheiden aandeel in de buit en oefende de rekruten persoonlijk. Tijdens de veldtochten van de ridder voerde hij de bevelen uit.

Naast de normale schatting die ridder Ulger aan zijn graaf moest afdragen had de graaf ook vijf soldaten en vijf deeren voor zijn hof opgeëist. Ook de bisschop meende dat de ridders jongens en meisjes moesten leveren voor het werk in de kloosters en abdijen. Dit was het laatste gebied dat was gekerstend en het aanbod van novices was veel te laag. Ridder Ulger moest er niets van hebben. Hij vond de bemoeienissen van de graaf en de bisschop uiterst hinderlijk. Toch gaf hij toe, hij kende enkele van zijn vroegere

vazallen die het slecht was vergaan. Sommige ridders waren onteerd en uit hun kastelen gezet, anderen werden zelfs veroordeeld door de kerk. Met de stoere Dreg was het helemaal gruwelijk afgelopen. In een ketel boven het vuur was hij geëindigd, in het openbaar dood gekookt omdat hij goederen had geroofd van de graaf.

‘Belachelijk!’ had ridder Ulger geroepen toen hij dit hoorde. Maar hij wist vanaf dat moment dat er met de graaf niet te spotten viel. Hij leverde het volk en had daarom weer nieuw volk op zijn kasteel nodig.

Loder werd opgescheept met de jaarlijkse selectie van de kinderen van horigen en lijfeigenen. Hij keek vanuit een nis toe hoe de soldaat de kinderen op een rij zette. Toen ze daar stonden in de late middagzon kreeg Loder een treurig gevoel. Ooit, heel erg lang geleden, had hij ook deel uitgemaakt van een dergelijke groep. Wat zou deze arme drommels allemaal gaan overkomen? Wat lag er voor hen in het verschiet?

Hij liep de binnenplaats op en inspecteerde de rij. Een droevig gezicht. Ondervoede kinderen bij wie sommige al de gezichten hadden van oude mensen. Kromme ruggen en een nederige blik die was gericht op hun blote, smerige en bebloede voeten. Loder pikte er vijf jongens uit voor de dienst in het leger van de ridder. Ze glunderden. *Ze moesten eens weten*, dacht Loder.

Griselda, een oude vrouw die in de keuken werkte, mocht enkele meisjes uitkiezen. Haar eerste keuze was Elke. Wigbold werd niet gekozen. Hoewel hij een sterk lichaam had was hij klein van stuk en had nog een redelijk kinderlijk gezicht. Loder had hem overgeslagen omdat de ridder hem zou kunnen verwijten zijn leger te verzwakken door dwergen te rekruteren. En met ridder Ulger III wist je het nooit. Zo mocht je aan zijn tafel zitten om mee te doen met een braspartij en zo zat je in de kerker omdat de ridder uit zijn humeur was geraakt. Loder was wijs geworden door jaren strijd en gehoorzaamheid.

Hij kende de grillen van de edelen en hij wist hoe hij zich moest gedragen.

Net voordat Loder de kinderen wilde wegsturen kwam Fritsman de smid de binnenplaats op lopen. Zijn smidse keek direct uit op de rij havelozen en hij had toegekeken wie werden aangewezen. Fritsman wendde zich tot Loder en sprak hem aan. 'Het werk valt me steeds zwaarder heer Loder, geef me een knecht, een leerling, zodat het werk niet achter raakt.'

Loder trok zijn wenkbrauwen op en keek de smid aan. 'Mij is niets bekend over jouw probleem, Fritsman. Als je niet meer geschikt bent voor de smidse, heb je geen nut meer voor onze heer en zal je werk krijgen dat bij je past.'

Fritsman zette grote ogen op. Het leek wel of zijn roet-zwarte gezicht begon te gloeien.

'Gaaf dat zomaar? Is mijn werk soms niet goed? Ik word ouder Loder, ook jij zult de jaren ooit eens gaan voelen. Denk je dat, als ik niets meer kan, hier iemand opstaat die het overneemt zonder iets te hebben geleerd?'

'Stop maar met je getier oude brompot, zoek een scharminkel uit. Waag het niet om een van de door mij gekozen knapen te kiezen!'

Fritsman boog nederig voor Loder en liep langs de rij. Met een boosaardig gezicht keek hij alle nog niet gekozen knapen aan en koos voor Wigbold. De smid had de kracht van twee soldaten maar was klein van stuk. Deze knaap was iets kleiner dan hij, dat was de reden voor Fritsman om Wigbold te kiezen. Iemand bij wie hij niet omhoog hoefde te kijken. Loder stuurde Fritsman terug naar de smidse en sprak de jongelingen toe.

'Iedereen die niet is gekozen gaat morgen weer op het veld aan het werk. De anderen gaan met mij mee.'

Een deel van de groep verliet de binnenplaats. Sommige waren verdrietig, anderen opgelucht. De gekozen jongelingen volgden Loder naar een houten stal die tegen een van de oude kasteelmuren aan leek te leunen. In deze

bouwval werden de namen en de toegewezen taken van de jongelingen genoteerd door een schrijver.

‘Ga naar huis. Morgen wil ik jullie bij dageraad op deze binnenplaats zien.’

De groep ging door de poort, ook hier was de stemming verdeeld.

De knapen die voor soldaat zouden worden opgeleid liepen te snoeven. De meisjes waren stil. Ze wisten niet wat hen te wachten stond. Eén van de knapen gaf Wigbold een duw. ‘He, kleine, zorg ervoor dat je goede zwaarden leert maken. Als ze me niet aanstaan, zal ik je ermee onthoofden.’

De anderen lachten. Wigbold keek de stoere jongen die boven hem uit torende doordringend aan.

‘Hoe heet je?’ vroeg hij.

‘Radbout, onthoudt die naam, kleine.’

‘Ik zal je naam zeker onthouden Radbout! Ik zal aan je naam denken als ik zwaarden moet smeden die jou je leven moeten gaan redden. Ik zal je naam weten Radbout, als ik bepaal wie welk zwaard krijgt.’

De verborgen agressie in de trillende stem van Wigbold snoerde Radbout en zijn kornuiten meteen de mond. Nooit zou Wigbold meer geduwd of bespot worden. Elke schrok van zijn woorden, zo hoorde een knaap als Wigbold niet te praten!

Ze bleven als groep bij elkaar op hun traject naar het dorp. Al van verre hoorden ze het zachte gejammer uit de diepte en roken de penetrante geur. Weer huiverde Wigbold. Onbewust versnelde iedereen zijn pas, weg van het geluid dat zoveel lijden en ellende in zich droeg. Thuisgekomen vertelde Wigbold aan zijn moeder wat hem was overkomen. Ze was opgelucht en viel op haar knieën. Al haar lijden had zin gehad, ze dankte God.

‘Ga naar je vader, het is nog vroeg. Je kunt hem helpen en vertellen dat je in de smidse gaat werken. Misschien wordt hij dan wel blij.’

Wigbold haastte zich in het woud, naar de plek waar zijn vader, samen met andere mannen, hout kapte. Loodzwaar en gevaarlijk werk dat toebedeeld was aan de soldaten die niet meer konden vechten. Toen Gerhard, de vader van Wigbold, zijn zoon zag naderen staakte hij zijn werk en liep woedend met zijn bijl op hem af. Van verre begon hij al te bulderen. 'Mag je niet meer op het veld werken? Zeg me niet dat je bent weggestuurd.' Hij hief zijn bijl dreigend. Wigbold kende zijn vader, de man was sterk en kon met grote precisie toeslaan.

'Ik ben aan de smid toegewezen, morgen moet ik bij dage-raad beginnen. Moeder zei dat ik naar u moest gaan om te helpen.'

Gerhard liet de bijl zakken en wees hem een plaats aan waar grote takken lagen die verplaatst moesten worden. Zonder ook maar iets te vragen aan zijn zoon toog hij weer aan het werk. Ook de andere houthakkers vroegen niets aan Wigbold, ze waren allemaal bang voor Gerhard. De man had een bijzonder verleden, reageerde vaak volkomen ondoorgrondelijk en kon geweldig kwaad worden om niets. Jarenlang had hij gevochten voor de ridder, een van de beste krijgers. Een wond aan zijn schouder was slecht genezen waardoor hij zijn linkerarm niet meer goed kon gebruiken. 'Te zwak voor het schild, goed genoeg voor de bijl,' had Loder gezegd en hem weggestuurd. Gerhard was een verbitterde man die de bomen te lijf ging als waren het vijandelijke krijgers. Als er geen bomen waren en wel bier werd hij gevaarlijk. Niemand mocht hem, niemand kon hoogte van hem krijgen. Wigbold trok nog urenlang aan stammen en zware takken. Het was al bijna donker toen zijn vader hem riep en ze het woud verlieten. Zwijgend gingen ze voort. Thuis had Elda, de moeder van Wigbold, geprobeerd een feestmaal te bereiden met de beperkte middelen die ze had. De zusjes en broertjes van Wigbold begroetten hem. Naar hun vader durfden ze niet te kijken. Gerhard mopperde iets over verspillings maar liet

het bij mopperen en mompelen. Zoals iedere avond bad Elda hardop voor het eten. Daarna werd zwijgend en snel gegeten. De kinderen gingen slapen. Elda sprak Wigbold aan.

‘Ik zal je morgen wekken. Je mag beslist niet te laat komen.’

‘Maakt u zich maar geen zorgen moeder. Ik ben altijd vroeg wakker.’

Hun gesprek werd abrupt beëindigd door een korte schreeuw van Gerhard uit de bedstee. ‘Kom hier vrouw, doe je plicht!’

Wigbold was de volgende ochtend het eerst bij de poort. Veel te vroeg, het was nog donker. Geduldig wachtte hij op wat ging komen. Elke kwam samen met de knapen die voor soldaat opgeleid zouden worden. Later kwamen nog twee meisjes. Vrijwel direct bij dageraad werd de poort geopend. Een smerige gebochelde knecht keek hen aan met een verbaasde blik. De knecht was niet helder van geest, het gevolg van een slag met een knuppel tijdens een gevecht. Hij droeg zijn muts scheef op zijn grote hoofd en er droop speeksel uit zijn mondhoeken.

De groep liep naar het midden van de binnenplaats en bleef daar schuchter staan. Fritsman ging net het werk. Een monotoon slagwerk van metaal op metaal klonk over de binnenplaats. Wigbold wachtte niet af en verliet de groep. Hij liep naar de ingang van de smidse. Fritsman, die voor zijn aambeeld stond, zag hem vanuit zijn ooghoeken naderen en legde de zware voorhamer neer. ‘Daar ben je, mooi op tijd. Daar houd ik van, onthoudt dat goed klein baasje.’

Zijn kleine felle ogen flikkerden in de ochtendschemering bij het vuur. Wigbold maakte zich meteen nuttig door te beginnen met opruimen. Terwijl hij daar mee bezig was zag hij hoe de groep werd verdeeld en uit elkaar ging. De knapen die voor soldaat werden opgeleid zouden ze lang

niet meer zien. Ze vertrokken nog dezelfde ochtend naar een kamp, een paar mijl noordelijk van het kasteel. Daar zou hun opleiding beginnen.

Loder beende naar de smidse en riep: 'Kon je niet even wachten, Fritsman? Die knaap behoorde zich eerst bij mij te melden.'

'Ik ben zelf naar de smidse gelopen, heer Loder. Het spijt me.'

Loder draaide zich naar Wigbold en keek hem lelijk aan. 'Jij verdient het om geranseld te worden. Vanaf nu ben geen kind meer. Je bent de zoon van een lijfeigene, je moet anderen gehoorzamen. Dit was de eerste en de laatste keer dat je iets uit jezelf deed, begrepen?'

Wigbold knikte en Loder verliet de smidse zonder te groeten. 'Daar heb je geluk gehad, kleine dwarspisser,' grinnikte Fritsman. 'Kennelijk mag Loder jou. Een flink pak slaag op de binnenplaats voor de ogen van de anderen had ik verwacht.'

In het eerste jaar dat Wigbold bij Fritsman in de leer was groeide hij uit tot een volwaardig smid. Hoewel Fritsman hem vaak uitschold en zijn werk ernstig bekritiseerde werkten ze goed samen. Fritsman misbruikte zijn ouderdom. Hij was graag lui en dronk veel bier. Wigbold vond het niet erg, de kleine man was niet alleen een uitstekende smid maar ook een zeer goede leermeester. Het tweetal kreeg al snel een reputatie en een bepaald aanzien. Door zijn vakmanschap kreeg Wigbold ook enkele privileges. Hij trok er soms alleen op uit om de paarden buiten de stallen van de burcht te beslaan. Hij overtrof Fritsman in het maken van zwaarden en bijlen. Al tweemaal had hij een partij zelf af mogen leveren bij het kamp van de soldaten. Iedere dag liep hij samen met Elke van het dorp naar het kasteel. Er groeide een warme vriendschap tussen hen, het waren mooie en rustige dagen. Wigbold was in een

jaar tijd flink gegroeid. Door zijn werk was hij ook aanmerkelijk sterker geworden, veel sterker dan zijn leeftijdgenoten.

Op een dag kwam Loder de smidse binnen. Hij sprak enige tijd met Fritsman die, gaandeweg het gesprek, steeds meer ineenzakte. Wigbold zag dat Fritsman enkele keren probeerde iets te zeggen maar Loder snoerde hem de mond. Bij zijn vertrek liep Loder langs de werkplek van Wigbold. Hij keek hem recht in de ogen en knikte. Een groet van de legeraanvoerder van de ridder. Waar hadden die twee over gepraat? Hij hoefde niet lang te wachten op een antwoord. Loder had de smidse nog maar net verlaten of Fritsman begon eerst klagend en steeds meer jammerend te praten. 'Ik moet een zwaard en een harnas maken voor heer Rudolf, de oudste zoon van de ridder.'

'Is dat dan geen eer?' vroeg Wigbold.

'Je weet niet waar je het over hebt kleintje. Als het een meesterstuk wordt, is het niet meer dan gewoon. Als het de jongeheer ridder niet behaagt kom ik in de put. Hij is nog wreder dan zijn vader.'

'Reden temeer om er een kunstwerk van te maken, meester Fritsman.'

Wigbold begon al te zoeken naar enkele geschikte stukken metaal. Fritsman zeurde verder, Wigbold nam er geen notie van. Zijn meester mopperde en klaagde wel vaker maar ondertussen leverde hij altijd goed werk. Nadat Fritsman de door Wigbold uitgezochte stukken had goedgekeurd vertrok hij. 'Begin maar vast aan het ruwe werk, morgenmiddag ben ik terug en neem ik het van je over.'

Verbaasd keek hij zijn meester na. Fritsman had net nog zijn angst voor de opdracht uitgesproken. Hoe kon hij dan zoiets belangrijks als het begin van het werk aan een leerling overlaten? Hij toog aan het werk en dacht er verder niet over na, hij wilde zichzelf overtreffen en hield pas op met werken toen Elke bij de ingang stond.

'Moet ik alleen naar huis lopen?' vroeg ze.

‘Nee, wacht even, ik ben zo klaar.’

Graag had hij nog even doorgewerkt, maar teruglopen met Elke naar het dorp wilde hij geen dag missen. Nadat hij alles had opgeruimd sloot hij de smidse af en liep met haar mee door de poort. Ze hadden altijd veel te bespreken. Beiden hielden ervan om hardop te dromen over een mooie toekomst. Ze hadden elkaar al een keer gekust en wisten zeker dat ze bestemd waren voor elkaar. De ridder zou toestemming moeten geven voor een huwelijk als ze de geschikte leeftijd hadden bereikt. Lijfeigenen en horigen mochten elkaar alleen huwen met toestemming van hun heer. Omdat Wigbold een veelbelovende toekomst had verwachtte hij dat de ridder zijn toestemming zou geven. Elke wilde in ieder geval graag, ze voelde zich op haar gemak bij Wigbold.

Hoewel ze twee keer per dag langs de put bij de muur liepen maakte het geweeeklaag uit de diepte altijd weer indruk. Elke had in de keuken meer gehoord over het verhaal van de put.

De ridder hield niet van halve maatregelen. Alles wat hem in de weg kwam, of niet aanstond, ging in een kerker. In de kelder was een deur, een zware houten deur met beslag van brons. Meerdere mensen werden aan elkaar geklonken en door de deur geduwd. Achter waren de krochten, een groot ondergronds labrynt. Niemand kende dat labrynt, het was er al sinds mensenheugenis. Iedereen die door die deur werd geduwd was ten dode opgeschreven. Mensen doolden daar rond totdat ze stierven van de dorst of honger. Eten werd er niet gebracht. De meest afgrijselijke taferelen zouden zich daar afspelen. Hoe kort de deur ook maar open was, de rest van de dag stonk een deel van het kasteel naar de dood. De ridder had geen hekel aan de lucht. Het deed hem denken aan de slagvelden en de avonturen waar hij zo naar hunkerde.

Deze vreselijke straf kende een groot voordeel voor de ridder. Zijn schrijver had hem uitgelegd dat zowel de

graaf als de bisschop hem nooit zouden kunnen betrappen op een moord. Hij sloot de beschuldigten en veroordeelden alleen maar op, er werd geen doodsoordeel uitgesproken en er kwam geen schavot aan te pas!

Zowel de smerige lucht als het gejammer uit de put bereikten het tweetal vrijwel gelijktijdig. Automatisch versnelden ze hun pas. 'Dit is wat de ridder wil,' mompelde Elke boos. 'Hij zaait angst en paniek. Het is een wrede man, Wigbold. Ik hoop dat hij ons toestemming zal geven om te trouwen.'

Wigbold legde zijn arm op de schouders van Elke. 'Maak je geen zorgen. Ik zal het goede moment kiezen.'

Zo liepen ze door met hun eigen gedachten. In het dorp namen ze afscheid van elkaar. Wigbold liep snel door, hij wilde eerder thuis zijn dan zijn vader. Het was de laatste dagen weer raak geweest. Eerst had hij Gollo, zijn jongste broertje, zwaar mishandeld. Gisteren had hij zomaar, zonder enige aanleiding, op hem in willen slaan. Wigbold had voor het eerst van zijn leven op het punt gestaan om zich te verdedigen. Het was alsof zijn moeder dat had aangevoeld, ze was tussenbeide gesprongen en had daardoor twee harde klappen gekregen.

Zijn vader was er nog niet. Elda begroette haar zoon met een omhelzing. Hoewel hij al een behoorlijke man was in lichaam en geest kon zijn moeder het maar niet laten om hem te koesteren. Hij liet het graag toe, de lucht en tederheid van zijn moeder gaven hem een goed gevoel. Zijn vader mocht het niet zien. Net als op alle andere dagen werd snel en zwijgend gegeten. In de nacht werd Wigbold wakker zonder directe aanleiding. Hij hoorde zijn moeder praten tegen zijn vader. Ze praatte snikkend, ze had veel verdriet. Wigbold kon niet horen wat ze bespraken maar nadat zijn moeder iets had gezegd, begon zijn vader te razen en te tieren. Hij sloeg haar, en hij bleef haar slaan.

Gerhard had genoeg van zijn vrouw. Weer was hij wakker geworden van haar gejammer en weer moest hij haar geklaag aanhoren over haar dromen van de dood van Diederik. Hij zou nooit meer op hebben gehouden met slaan als niet plotseling iemand de pols van zijn opgeheven arm omklemd zou hebben. Verbaasd keek hij om en zag de fonkelende ogen van zijn zoon. Met zijn verzwakte linkerarm probeerde hij uit te halen naar zijn zoon. Die ontweek de slag niet, de kracht van de slag was te gering om Wigbold uit balans te brengen. Gerhard trapte zijn zoon hard tegen zijn scheenbeen, hij gaf geen krimp en keek zijn vader grijnzend aan. Gerhard voelde hoe de hand om zijn pols als een berenklem begon te knellen. Gerhard keek geschrokken naar de fonkelende ogen van zijn zoon.

‘Je slaat haar nooit meer. Hoor je me? Raak haar nog één keer aan en ik vermoord je,’ fluisterde Wigbold met een hese stem.

Een dun straaltje speeksel liep langs zijn mondhoek, hij voelde hoe de woede hem in zijn macht kreeg. Gerhard ondernam opnieuw een poging om zich uit zijn netelige positie te bevrijden. Hij spuugde Wigbold in zijn gezicht en sloeg zijn hoofd direct daarna in het gezicht van Wigbold. De klap kwam hard aan en Wigbold sloeg achterover. Maar hij liet de pols van zijn vader niet los. Een droge, harde knal. De pols van Gerhard stond onder een vreemde hoek toen Wigbold losliet en viel. Gerhard kreunde van de pijn en probeerde de pols weer recht te krijgen. Wigbold stond onmiddellijk op, er stroomde bloed uit zijn neus. Gerhard keek zijn zoon verbijsterd aan en riep: ‘Help me, jij hebt de kracht. Help me snel, ik ken dit van de strijd. Als het niet recht wordt gezet komt het nooit meer goed. Help me.’

Wigbold had geen medelijden met zijn vader. ‘Je hebt het verdiend, verreken maar met je hand zodat je niemand meer zult mishandelen!’

Elda kalmeerde haar zoon. 'Help hem Wigbold, denk aan zijn andere arm.'

Hij keek haar aan en zag haar bebloede gezicht. 'Hoe kun je nu medelijden hebben met dat monster? Als hij genezen is slaat hij jou en Gollo weer, laat hem toch creperen, we zullen een beter leven hebben zonder hem!'

'De ridder zal het je kwalijk nemen' zei Elda. 'De ridder raakt een houthakker kwijt en zal genoegdoening eisen. Laat het niet zover komen.'

Wigbold kalmeerde en dacht na, zijn moeder had gelijk. Als horigen elkaar te lijf gingen maakten hun meesters daar pas een punt van als er blijvend letsel was aangericht. De straffen die dan werden uitgedeeld waren zwaar. Hij besloot zijn moeder te gehoorzamen en greep zijn vader ruw bij de arm en zette de pols. Gerhard kreunde van de pijn maar zag en voelde dat de botten weer tegen elkaar aan zaten. Elda verbond hem terwijl Wigbold naar buiten ging. De koele nachtlucht deed hem goed. Hij haalde een paar keer diep adem en ging weer naar binnen. Zijn vader zat ineengekrompen aan de ruwe houten tafel. Hij staarde wezenloos naar zijn verbonden arm die roerloos op de tafel lag. De kinderen keken angstig toe vanaf hun strozakken. Wigbold ging tegenover zijn vader zitten. Elda gaf de vader en de zoon een kom water. Gerhard zette een gemeen gezicht en zei: 'Als dit is genezen zal ik je laten zien wie hier de baas is.'

Wigbold keek zijn vader recht in de ogen en antwoordde met een vlakke, hese stem. 'Zie je wel? Beter was het geweest als ik je niet had geholpen. Als je ook maar één keer lelijk naar moeder kijkt zal ik je slachten als een varken.'

De blik van zijn zoon deed Gerhard schrikken. Hij was een krijger geweest en hij wist wanneer iemand in staat was om te doden. Zijn zoon was zo ver, dat voelde hij. Ze bleven zwijgend zitten en staarden in hun kommen totdat het licht begon te worden. Elda hilde niet meer en de kinderen sliepen.

Op de weg naar het kasteel vertelde Wigbold zijn nachtelijke belevenis aan Elke. Ze kon hem begrijpen maar schrok toch van wat hij tegen zijn vader had gezegd. 'Het doet me denken aan wat je tegen Radbout zei. Alsof er een duivel in jou huist die soms het woord van je over neemt.' Zwijgend liepen ze verder. Op de binnenplaats namen ze afscheid en gingen ieder hun eigen weg.

Ridder Ulger III zag vanaf zijn balkon hoe het tweetal zich had gesplitst. De deerne liep naar de keuken, de knaap opende de deuren van de smidse. Een nieuwe dag begon. Ridder Ulger had zich vroeg laten wekken. Vandaag kwam hoog bezoek en dat bezwaarde hem. De aanblik van Elke deed hem even zijn zorgen van de dag vergeten. 'Blikskaters, dat is een mooie deerne. Het wordt tijd dat ik weer eens met de oude heks Griselda praat.'

Hij nam zich voor om dat meteen te doen. Pas later op de dag zou zijn bezoek komen. De oude vrouw trilde toen ze voor hem verscheen. Haar botten waren aangetast door jicht en ze kon steeds moeilijker lopen. De gang naar boven was een ware marteling voor haar.

'Ik zag daarnet een gouden bloem over de binnenplaats naar het kookvertrek lopen. Vertel op oude heks, wie is dat kind?'

Griselda boog voorover en keek naar de ruwe vloerplanken terwijl ze sprak.

'U zult de jonge Elke gezien hebben, heer. Sinds een jaar werkt zij bij mij in de keuken. Zij is voor Hilda in de plaats gekomen.'

'Ik wil haar vanavond in de bediening zien. Ik wil haar eens goed kunnen bekijken. Overtref jezelf oude vrouw. Zorg ervoor dat het mijn gasten aan niets ontbreekt. En verberg die mooie deernen niet voor mij, ze geven kleur aan mijn grijze bestaan. Ga nu en roep Loder!'

Loder liet niet lang op zich wachten. Hij kende de behoeften van zijn heer en wist wanneer hij in de buurt moest zijn.

‘Hoe zit het met de heffingen en tienden?’

‘Alles is geïnd mijn heer, meer dan het vorige jaar. De graaf zal tevreden zijn.’

De ridder keek zijn legeraanvoerder gemeen aan.

‘De tevredenheid van die dikke Floris stemt mij minder vrolijk. En nu komt zijn vette vriend, abt Welver, ook nog mee. Ze schransen en zuipen op mijn kosten. Ik twijfel niet, de abt komt met de graaf mee, die heeft iets te zeggen dat me geld of goederen gaat kosten.’

Er viel een stilte. Loder zweeg, hij was geen prater en hield er al helemaal niet van om zijn meester naar de mond te praten. Daarom vervolgde ridder Ulger: ‘Heb je de opdracht aan Fritsman gegeven?’

Loder knikte. ‘Hij is al begonnen, mijn heer.’

‘Mooi, dan zal ik mijn zoon straks bij me roepen en hem het nieuws vertellen. Wat weet je over de abt?’

‘Een groeiende schare, mijn heer. Hij heeft veel invloed bij de graaf en bouwt een bloeiende abdij op.’

‘Dat de pest hem moge halen,’ onderbrak ridder Ulger.

‘Hoe kan ik mijn landerijen uitbreiden als die twee vetkleppen elkaar alles toebedelen?’

Ridder Ulger keek dreigend naar Loder en vroeg: ‘Mis je je oude meester?’

‘Nee, mijn heer, ik mis hem niet. Ik ben nu aanvoerder, voorheen was ik slechts een soldaat. Ik zal er alles aan doen om dat zo te houden, mijn heer.’

Er kwam een brede grijns op het gezicht van Ulger. Hij beschouwde het als een bevestiging van zijn sluwheid. Maak een kleine groep tot trouwe vazallen door ze enkele privileges te beloven en je kunt grote groepen overheersen. De vorsten deden het toch niet anders? Ridder Ulger had Loder een stukje grond en zijn vrijheid beloofd. Daarvoor moest Loder zijn bevelen opvolgen en zijn zoon har-

den in de strijd. Rudolf kreeg lessen van Loder in kundigheid met het zwaard, de morgenster en het paardrijden. Later zou Rudolf naar het hof van de graaf gaan om zich verder te bekwamen met de lans en de aks. Daar zou hij onderricht krijgen van de meesters die de graaf dienden. Daar zou hij ook onderwezen worden in talen en handelskennis. Als Rudolf zich wist te onderscheiden betekende dat meer status voor ridder Ulger en zijn nageslacht.

‘Ga met een dozijn krijgsknechten de graaf en de abt tegemoet. Ik wil een grootse ontvangst. Stuur meteen een boodschapper terug als je bij de stoet bent. Ik wil zo goed mogelijk voorbereid zijn.’

Loder boog en ging naar de stallen. Daar verdeelde hij zijn manschappen en ging op weg.

‘Je ziet eruit alsof je drie dagen geslempt hebt,’ gromde ridder Ulger toen zijn zoon zich bij hem meldde. Rudolf was twintig jaar en flink uit de kluiten gewassen. De reden waarom hij nog niet zoveel had betekend in de riddertaken van zijn vader zat vooral in zijn gedrag. Hij was onstuimig en brutaal. Genoeg redenen voor zijn vader om hem kort te houden en voorzichtig voor te bereiden. Al meerdere malen had hij zijn zoon verteld dat het ridderschap verdiend moest worden door heldhaftig gedrag op het slagveld. Zo hadden zijn voorouders en hijzelf zich bewezen. Het uitbaten van het leengoed vereiste andere vaardigheden. Eerst moest Rudolf maar eens laten zien wat hij kon met de wapens. De graaf had de macht om het leengoed aan een ander toe te wijzen. Dat mocht nooit gebeuren. Rudolf was geboren uit het huwelijk tussen Ulger III en Anna. Anna was een gunstige echtgenote geweest. De dochter van een nicht van de graaf. Ze had hem twee zonen en een dochter gegeven. Anna was gestorven bij de geboorte van Meertje, hun dochter. Ulger had geen verdriet gevoeld, Anna was geen al te knappe vrouw en zeurde vaak over trouw en plichten. Ook haar angst voor

de kerk en diepe geloof in God had hem altijd geïrriteerd. Als heer van het kasteel wilde hij heersen en doen wat hem behaagde. Daar moest een lastige vrouw zich niet mee bemoeien. De opvoeding van zijn kinderen was een taak van Griselda geweest. Meertje was een stil meisje waar ridder Ulger geen contact mee wenste te hebben. Ze was niet erg knap, dus geen partij in een gunstig huwelijk. Geldwig, zijn jongste zoon leed aan toevallen waarbij het schuim hem soms op de mond kwam. De jongen was door de duivel bezeten! Zijn hoop was gevestigd op Rudolf. Rudolf moest de eer van het geslacht in stand houden. Hij had genoeg bastaards die meer geschikt waren dan Rudolf maar de graaf was gevoelig voor de bloedlijn. De graaf had niets op met Rudolf maar was wel verwant aan de moeder. Dat leidde tot verplichtingen bij de graaf en ridder Ulger wist dat.

‘Het was laat gisteren vader, u was er zelf bij!’ antwoordde Rudolf fier.

‘Als de graaf komt wil ik dat je er goed uit ziet. De eerste indruk is belangrijk jongen. Jij moet je sporen nog verdienen. Ik kan het zwaard niet voor je heffen!’

‘Niet nodig vader. Geef me een vijand en ik vermorzel hem!’

Ridder Ulger was trots op zijn zoon. Zijn postuur liet zien dat hij sterk in het gevecht zou worden, dat had hij al op jonge leeftijd bewezen. De slimste was hij beslist niet, maar met de jaren zou zijn sluwheid toenemen. Tot die tijd zou ridder Ulger over zijn zoon waken en de dynastie uitbouwen. Ze bespraken het protocol dat werd gehanteerd tijdens de aanwezigheid van de graaf. Daarna verliet Rudolf het vertrek van zijn vader en ging de trap af. Hij stak de binnenplaats over en ging bij de smidse naar binnen. Daar trof hij Wigbold aan. Die legde zijn gereedschap terzijde en boog voor zijn heer. ‘Waar is Fritsman?’

‘Het goede materiaal voor uw harnas zoeken mijn heer,’ loog Wigbold. ‘In de loop van de middag is hij terug.’

‘Dus Loder heeft de opdracht gegeven?’

‘Gisteren mijn heer, meester Fritsman is onmiddellijk op zoek gegaan. We hebben goed metaal voor uw wapens, maar voor uw harnas wil de meester iets speciaals vinden.’

‘Ik ben benieuwd, knecht. Laat ik niet merken dat hij er een potje van maakt, ik zal het je persoonlijk aanrekenen. Iedere dag zal ik hier komen om de vorderingen persoonlijk te keuren, begrepen?’

‘Ja heer,’ slijmde Wigbold nederig.

Rudolf draaide zich om en verdween. Wigbold peinsde nog even na toen Fritsman via de achterdeur binnenkwam. Hij keek verwilderd. ‘Waarom werk je niet, knecht?’ vroeg hij streng.

‘Onze heer Rudolf was hier. Hij wil dagelijks de vorderingen aan zijn uitrusting controleren.’

Fritsman vloekte hardop. Wigbold vertelde hem hoe hij Fritsman verontschuldigd had. De smid reageerde er niet op. In plaats daarvan begon hij te rommelen in een van de hokken en kwam tevoorschijn met enkele delen van oude harnassen. ‘Hier, haal ze zo goed mogelijk uit elkaar. Ik zal de maten van heer Rudolf nemen.’

Wigbold deed wat hem werd bevolen. Hij demonteerde de oude onderdelen, bewerkte ze met zijn voorhamer en poetste ze op. Hij en Fritsman hadden geen woorden nodig om elkaar te begrijpen.

Aan het begin van de middag kwam een soldaat terug met een bericht van Loder. Halverwege de middag zouden de graaf en zijn gevolg aankomen. Al snel was het hele kasteel in rep en roer. In de smidse werd gewoon doorgewerkt, er waren geen bijzondere instructies. Toen de poort werd geopend voor de graaf en de twee hoorns schalden kwam iedereen naar de binnenplaats. De mensen knielden en keken naar beneden. De graaf reed trots aan het hoofd van zijn stoet. Achter hem reed de abt en de kapitein van het leger van de graaf. Het escorte van Ulger was natuurlijk niet nodig geweest. Het was een daad die van respect

moest getuigen. Ridder Ulger ontving zijn gasten op het bordes voor zijn kasteel. Toen de grote deuren werden gesloten en het gezelschap binnen was, stroomde de binnenplaats weer leeg. Iedereen ging weer aan het werk in de stille hoop nog iets van al die pracht en praal van de graaf te zien. Na de plichtplegingen trokken de graaf, de abt en de ridder zich terug. Ridder Ulger voelde zich bepaald niet op zijn gemak. Graaf Floris mocht dan bekend staan als een slimme en belezen man, ridder Ulger had een hekel aan hem. De graaf had de macht, de ridder moest zich schikken naar zijn wil.

‘Het doet me deugd, dat het rustig is in mijn landen,’ zei de graaf, ‘ik zou bijna zonder een leger durven te reizen. Blijkbaar hebt u het allemaal goed in de hand ridder Ulger.’

‘Een kwestie van doortastendheid, heer graaf. Straf ieder vergrijp streng en niemand durft nog iets.’

‘Je strafmaatregelen zijn berucht Ulger. Abt Welter zal daar nog enkele vragen over stellen. Ik wil de tienden en bijdragen zo snel mogelijk afwikkelen. Roep je schrijvers en beheerders. Ik ben erg nieuwsgierig naar de opbrengsten uit dit gebied. De koning hijgt me in mijn nek, ieder jaar eist hij meer.’

Ze liepen met hun gevolg naar de binnenplaats. Schrijvers en rentmeesters liepen langs de goederen en noteerden wat de knechten van de ridder neerzetten. Vaten bier, gezouten vlees, spek, grote hoeveelheden gewassen van het veld, het werd allemaal genoteerd. Graaf Floris bekeek het allemaal met grote tevredenheid. Abt Welter maakte van de gelegenheid gebruik om een korte inspectie in het kasteel te houden. Dat stond ridder Ulger helemaal niet aan. Deze dikke geestelijke deed niet veel goeds in zijn ogen. Maar ook hij had macht, de macht van de kerk. Het viel ridder Ulger op dat de graaf een opmerkelijk groot leger bij zich had, klaar om iedere weerspannige ridder te straffen. Later in de middag werd de eerste wijn geschon-

ken. Loder en Rudolf voegden zich bij het gezelschap, net als abt Welper en Konrad Doever, de bevelhebber van het leger van graaf Floris. De graaf nam direct het initiatief. Hij stond op en hief zijn drinkbeker. 'Op Ulger de derde, een trouwe vazal en een goede gastheer.'

De anderen hieven hun bekers en dronken. Na een forse teug sprak graaf Floris meteen verder. 'Wij hebben enkele netelige kwesties te bespreken mijn beste Ulger. Allereerst geef ik het woord aan mijn goede reisgenoot, abt Welper.'

De graaf ging zitten en de abt stond op. Hij sprak voor het eerst met enige stemverheffing en het koste Rudolf de grootste moeite om niet in lachen uit te barsten. De stem van de man paste absoluut niet bij zijn omvang.

'Ik zie geen basilieken op uw landerijen heer ridder. Uw lijfeigenen en horigen leven in grote zonde. Ook hier, in dit kasteel, waart de duivel openlijk rond. Ik heb zelfs heidense relikwieën gezien.'

Ulger reageerde kalm. Als ridder was hij zich bewust van zijn status.

'Dat spijt me, heer abt. Ik bemoei me niet met de prediking van uw Leer. Ik sta uw geloofsbelijdenis toe, ik zal uw monniken en zendelingen geen strobreed in de weg leggen, maar de verkondiging van het Woord is niet mijn taak. Ik heb mijn handen vol aan het beheersen van de aan mij gegunde landerijen.'

Abt Welper fronste zijn wenkbrauwen. Hij was gewaarschuwd voor de brutaliteit en minachting van enkele ridders. Ridder Ulger had niets op met het geloof en stak dat niet onder stoelen of banken. De sluwe Ulger voelde dat de graaf en de abt dit spelletje vaker hadden gespeeld. Graaf Floris gaf onmiddellijk een opdracht.

'Bij het dorp zult u een kleine basiliek bouwen volgens de aanwijzingen van de abt. Daarbij zal een woning worden gebouwd voor de prediker, Melchior. Broeder Melchior zal over uw kudde waken en zijn heilige taken uitoefenen. Iedere zondag zal er een dienst worden gehouden waar

uw lijfeigenen en horigen het Woord van God zullen horen. Ook zal hij hier in uw kasteel het Woord verkondigen. Let wel, ik eis dit van u en de geestelijken zullen mij inlichten over het wel en wee in dit leengoed. Niet alleen uw zwaard is nodig om dit leen te beheren. De Leer zorgt voor berusting en devotie. Dat heeft de bisschop van Utrecht mij uitgelegd en ik deel zijn mening.'

Ridder Ulger knikte instemmend. Hij was al lang blij dat er geen geestelijke fanaat binnen zijn muren zou wonen.

'Dan nu de kwestie over de wijze waarop u recht spreekt,' begon de abt. 'Ik heb vernomen dat u op een gruwelijke manier omgaat met uw vaak onnozele slachtoffers. Klopt het dat bij u de doodstraf niet bestaat? Ik hoor of lees niets over de wijze waarop u recht spreekt. Geen doodstraf, maar gruwelijke verhalen over het feit dat zelfs vrije boeren en onwetende reizigers door u worden opgesloten?'

De ridder keek de abt lelijk aan en stond op. 'Ik moet met zeer beperkte middelen de orde handhaven in dit woeste gebied. Nog nooit is hier binnen deze muren, tijdens mijn bewind, ook maar één persoon gedood door een beul.'

De abt kreeg een brede gijns. Met zijn dubbele kin leek hij op een kikker. 'Komaan, ridder Ulger, iedereen weet over de krochten onder dit kasteel. Iedereen weet dat daar u daar uw veroordeelden laat wegwijnen in oblivio.'

'Oblivi... wat?' vroeg Rudolf.

De abt keek de zoon van de ridder verstoord aan. 'Oblivio betekent "vergetelheid", leer uw Latijn jonge heer Rudolf. In mijn abdij bevinden zich zeer oude documenten die dit kasteel en haar voorgeschiedenis beschrijven. Praat me niet over uw goede daden. De dood waart hier rond, ik kan hem ruiken in alle hoeken.'

De blik van Konrad Doever sprak voor zich. Ook hij had zijn rol in dit spel van graaf Floris. Ridder Ulger besloot om het niet op de spits te drijven. Zijn tijd zou nog komen. Ze kwamen overeen dat vanaf nu een rechtspraak zou zijn die zou worden vastgelegd op papier. De graaf zou de

documenten ontvangen en beoordelen. Naarmate het gesprek vorderde werden de bekers steeds vaker volgeschonken. Elke behoorde tot de vrouwen die met de schenkkannen rondgingen. Rudolf toonde een grote belangstelling voor haar. De mannen onderhandelden over de levering van soldaten, paarden en wapens. Ulger speelde doorlopend de rol van de arme ridder die werd uitgebeend door zijn machtige heer. Op het goede moment bracht hij zijn zoon Rudolf ter sprake.

‘Heer graaf, mijn zoon Rudolf is ook de zoon van uw nicht, de goede Anna. Ik mocht haar slechts enkele jaren aan mijn zijde hebben. Ze gaf me enkele prachtige kinderen, onder wie deze achterneef van u.’

‘Mijn beste Ulger. Ik heb zoveel neven en achterneven dat ik al lang geleden de tel ben kwijtgeraakt. Ik meen te weten dat u drie kinderen hebt verwekt bij mijn onnozele nicht. Een dochter die kennelijk zo lelijk is dat ze hier niet mag verschijnen. Dan is er nog een zoon die aan toevallen lijdt en dit exemplaar schijnt het minst aangetast te zijn?’

De graaf bekeek Rudolf kort en zei: ‘Uw zoon zal zich melden aan mijn hof. Aldaar zal hij worden getest door mijn wapenmeesters en leraren. Als uw zoon zich bekwaam en dapper genoeg toont zal hem een volgende beproeving wachten. Hij zal leren lezen en schrijven, hij moet veel over de geschiedenis van dit land leren en hij behoort deugdelijk te rekenen. Als laatste dient hij de nodige wetskennis te verkrijgen zodat orde en rechtspraak op een aanvaardbare wijze verlopen. Als hij dit alles doorstaat zal hij leren uit de Bijbel. Voldoet hij aan de eisen, dan zal hij uw opvolger worden, waarvan akte!’

De schrijver legde de uitspraak van de graaf vast nadat de graaf hem daartoe opdracht had gegeven. Ridder Ulger slikte, de eisen waren uitgebreid, aanmerkelijk meer dan in de dagen dat hij zijn proeve van bekwaamheid moest afleggen. Toch was hij tevreden. Ook aan het hof van de graaf lieten schrijvers en leraren zich omkopen!

Rudolf had het allemaal nauwelijks gevolgd.

‘Ik nodig u en uw zoon uit voor het grote steekspel in de nazomer. U zult nog nader bericht ontvangen van mijn heraut. De festiviteiten zullen een week duren en abt Welver zal het toernooi openen met een vlamvend beroep op uw ridderharten. In deze dagen van vrede hoop ik de kracht en moed van mijn ridders te zien op het toernooiveld.’

Graaf Floris wendde zich tot Rudolf. ‘Een sterk veld van deelnemers wordt verwacht, voor u de gelegenheid om uit te blinken!’

Rudolf schrok. De graaf had hem persoonlijk aangesproken. Hij stond op en riep: ‘Ik zal mij daar bewijzen heer graaf.’

‘Tsatsa... zo mag ik het graag horen jongeman,’ zei graaf Floris.

Rudolf ging weer zitten. De drinkpartij ging over in een uitgebreide maaltijd. De bedienden van ridder Ulger brachten meer wijn, gevogelte en gekonfijte vruchten. Later op de avond zorgden de muzikanten van de graaf en een hofnar voor vermaak. Tot diep in de nacht werd gegeten en gedronken. Wigbold sliep toen al uren. Hij had de hele dag gewerkt aan de opdracht van zijn heer. Van zijn vader had hij weinig te duchten. Gerhard zat hoofdzakelijk aan de tafel en keek wezenloos naar zijn pols. Elda kreeg geen woord uit hem. Ze verzorgde hem en had die dag een deel van zijn werk overgenomen. Zondag zou Wigbold de hele dag kappen. Op die manier konden ze de woede van de jonge heer Rudolf misschien ontlopen. Rudolf zou maandag het werk controleren. Hij zou de stammen tellen en anderen zouden hem vertellen dat Gerhard voorlopig niet kon werken. Wat daarna zou gebeuren was niet te voorspellen. Vermoedelijk zou Gerhard zijn werk in moeten halen als hij weer genezen was. Het kon ook erger aflopen want Gerhard was niet gewond geraakt tijdens het werk.

Als Rudolf vragen zou stellen waren de rapen gaar.

De volgende dag vertrok de graaf in het begin van de middag. Kort daarna stond Rudolf weer in de smidse. Wigbold stond hem te woord, Fritsman werkte koortsachtig aan het zwaard. Rudolf liet zich de vorderingen uitleggen en was daarna opmerkelijk snel verdwenen. Fritsman was opgelucht. Wigbold zag hoe Rudolf de binnenplaats over stak en via de keuken naar binnen ging. Hij schonk er verder geen aandacht aan.

In de daaropvolgende weken gebeurde er veel. De wapenuitrusting van Rudolf werd opgeleverd. Nadat Rudolf het harnas en het zwaard in bezit had gekregen, en had goedgekeurd, leek het alsof hij er ook in sliep. Iedereen zag hem alleen nog maar zwaarbewapend rondlopen. Loder maakte zich openlijk zorgen, als er al geen vijanden waren, dan maakte Rudolf ze wel. Zijn vader moest er uiteindelijk aan te pas komen om de jongeling tot kalmte te manen. Wigbold had zich moeten verantwoorden voor zijn optreden tegen zijn vader. Het was de eerste rechtspraak waarbij de gegevens werden opgeschreven en doorgestuurd naar de graaf. Twintig stokslagen in het openbaar, zijn vader vervangen en verplicht helpen bij de bouw van de kerk. Zo werd zijn straf uitgesproken. De twintig stokslagen waren het minst erg. De toeschouwers hadden hun vermaak, de pijn werd snel vergeten en de vernedering speelde geen rol. Lijfeigenen en horigen werden al zodanig vernederd dat het gewoon niet erger kon. De stokslagen werden toegediend door een ervaren krijgsknecht. Zijn opdracht was om niet al te hard te slaan, de lijfeigene moest werken en niet dagenlang op een strozak liggen.

Naast het werk in de smidse moest hij wekenlang werken in de donkere wouden. Dat kostte hem veel moeite. Tegen de tijd dat zijn vader weer in staat was om te werken was

Wigbold veranderd een lopend lijk. De kleine basiliek was zo goed als afgebouwd. Alle dorpelingen hadden hun aandeel geleverd maar voor Wigbold was dit net teveel geweest. Bij de eerste dienst viel hij in slaap. Dit tot grote woede van broeder Melchior, de monnik die dit gebied moest kerstenen. Dit keer bestond zijn straf uit alleen maar twintig stokslagen.

Na deze turbulente weken volgden weer de rustige dagen voor Wigbold. Het werk in de smidse kwam hem nu als eenvoudig en rustgevend voor. Hij waardeerde de rondgang bij de horigen en vrije boeren om de paarden te beslaan en bouwde zijn vaardigheden uit. Door zijn werk leerde hij niet alleen paardrijden maar ook een goed paard van een minder paard te onderscheiden. Daarnaast leerde hij om verschillende metalen te bewerken. Slechts twee zaken baarden hem zorgen. In de eerste plaats bleef hij dubbel waakzaam tegenover zijn vader. Ze hadden geen woord meer gewisseld sinds hun gevecht maar hij was ervan overtuigd dat de man wraak zou nemen op het moment dat hij zich sterk genoeg voelde. In de tweede plaats maakte hij zich zorgen over Elke. Ze was zwijgzaam, humeurig en had geen interesse meer in de toekomst. Hij kon er niet met haar over praten. Ongetwijfeld het gevolg van een verandering, had zijn moeder hem uitgelegd. 'Meisjes worden vrouwen, een verandering die niet altijd met gemak gepaard gaat. Als jongens mannen worden krijgen ze een diepere stem en meer kracht. Als meisjes vrouwen worden krijgen ze maandelijkse bloedingen en borsten, iets waar ze vaak hinder van ondervinden.'

Broeder Melchior nam zijn taak uiterst serieus. Overal was hij om het Woord te verkondigen. Vanuit de bisschopsstad Utrecht was opdracht gegeven om de laatste heidense bolwerken in het noorden te slechten. Broeder Melchior voelde zich soms letterlijk een strijder in naam van God.

Hij wist dat, dieper in de wouden, mensen woonden die nog in grote zonde leefden. Op een dag stelde hij aan ridder Ulger voor om een expeditie uit te rusten. Ook in de meest afgelegen gebieden moest het Woord verkondigd worden. De ridder vond het onzin. Verspilling van tijd en middelen. 'Allemaal armoezaaiers, er valt daar niets voor mij te halen.'

'Niemand weet wat er huist in het woud,' waarschuwde broeder Melchior. 'Ik hoorde dat veel mensen zijn verdwaald en nooit meer zijn teruggekeerd. Het zijn de wilde Friezen die daar hun heidense rituelen uitoefenen en onschuldige mensen offeren. De dag zal komen dat ze de wouden verlaten en als een plaag over uw landerijen razen, ridder Ulger.'

Rudolf wilde graag met een leger in het woud, voor hem was het een goede gelegenheid om iets heldhaftigs te ondernemen. Omdat er in het verleden nog weleens lijfeigenen van ridder Ulger waren verdwenen in het woud en omdat er ook gestroopt werd, stond de ridder toe dat Rudolf de beschikking kreeg over twee dozijn krijgsknechten. De uitdrukkelijke opdracht was om te verkennen. 'Hebben we een gids?' vroeg Rudolf aan Loder.

'In het dorp leeft Gerhard. De man was ooit een goede soldaat maar raakte gewond. Hij is al jaren houthakker, ik denk dat hij veel plaatsen in het woud kent.'

'Laat die man onmiddellijk bij me komen.'

Gerhard gaf Rudolf de informatie waar hij om vroeg. De norske houding van deze lijfeigene stond Rudolf helemaal niet aan, maar de man leek veel te weten. Bovendien had Loder hem aanbevolen. Ooit was deze norske Gerhard de favoriet van Loder geweest. Rudolf besloot om hem aan zijn eenheid toe te voegen als gids. Noch Wigbold, noch Elda hoefden zijn werk uit te voeren. Ditmaal waren het de andere houthakkers die het aandeel van Gerhard moesten overnemen.

‘Je lijkt wel boos op me,’ zei Wigbold toen Elke weer eens zwijgzaam naast hem liep. ‘Heb ik iets verkeerd gedaan? Twijfel je aan mij?’

De dag nadert dat ik aan onze heer wil vragen of ik je mag huwen. Wil je dat nog wel?’

Elke begon te snikken. Ze bleef stilstaan en keek Wigbold aan met een verdrietige blik. Ze vertelde hem dat ze al geruime tijd werd lastiggevalen door heer Rudolf. Eerst begon het met aandacht, toen kwamen de aanrakingen en sinds vier weken werd ze door hem besprongen, hij had haar al drie keer genomen. Deze woorden sneden door zijn hart, zijn wereld stortte in. Elke was geen maagd meer, geen te plukken bloem. Hij voelde een groot medelijden en omhelsde haar.

‘Ik denk dat ik zijn kind draag, mijn stonde blijft uit,’ fluisterde ze huilend. ‘De vrouwen in het kasteel zeggen dat het een teken is van de zwangerschap.’

Wigbold kon haar alleen maar troosten en zijn vriendschap aanbieden.

‘Wat zal er van mij worden Wigbold? Ik draag zijn kind, ik ben overgeleverd aan zijn wrede grillen.’

‘Weten de vrouwen dat het heer Rudolf is?’

‘Nee, maar ze vermoeden het wel. Heer Rudolf is een snoever en doet er niet geheimzinnig over.’

‘Ik ben geen denker Elke. Geef me even de tijd om erover na te denken. Misschien dat er een oplossing komt. De tijd zal ons leren of je zijn kind draagt.’

Dat bleek al snel. Elke begon te veranderen, haar buik groeide en Griselda wist wat er aan de hand was. Nadat ze Elke had uitgescholden vroeg ze om een onderhoud met ridder Ulger. Daar vertelde ze dat een dienstmaagd zwanger was. Wel zeker het werk van de jonge meester Rudolf. Ridder Ulger was kwaad. ‘Geen bastaards! Ik heb er al genoeg verwekt. Laat mijn zoon zijn bastaards verwekken op het moment dat hij ridder is, nu nog niet. Je weet wat je te doen staat, heks. Laat de vrucht niet verder groeien.

Neem een brok hout en sla er op los.'

Griselda was met een grijnzend gezicht naar de keuken teruggelopen en had Elke bij de pols gegrepen. Ze sleepte Elke over de binnenplaats naar de smidse. Daar vroeg ze Fritsman om een stuk ijzer.

'Iets om mee te slaan of om mee toe te steken. Het is me om het even!' kakelde ze. Fritsman stopte met zijn werk. Eerst keek hij naar de huilende Elke, toen naar Griselda.

'Waar heb jij dat voor nodig lelijke kol?' gromde hij. 'Wat heeft deze dienstmaagd gedaan om op een dergelijke wijze geranseld te worden?'

De blik en de toon van Fritsman sloegen Griselda even uit het veld, ze herstelde zich snel. 'Dat gaat je niets aan, een opdracht van de ridder. Deze dienstmaagd is geen maagd meer. Ze draagt een vrucht van de jonge heer Rudolf, ridder Ulger wenst geen bastaards.'

Wigbold was al gestopt met zijn werk en schreeuwde het uit. 'Je blijft van haar af! Ze heeft al genoeg geleden, en dat weet je.'

Wigbold kreeg bijna kippenvel van de blik van de oude feeks. Toch liet hij zich niet uit het veld slaan. Dreigend kwam hij met zijn voorhamer naderbij en siste: 'Zie je deze hamer? Wat onze meester je ook maar beveelt, als je aan Elke komt sla ik je tot moes met deze hamer, onthoud dat goed.'

Fritsman kwam tussenbeide. Elke begon op een hartverscheurende manier te huilen en Griselda twijfelde.

'Ga terug naar onze meester en vertel hem maar dat ik met hem wil praten,' zei Wigbold tegen Griselda. Fritsman keek geschrokken naar zijn knecht en zei: 'Idioot, weet waar je aan begint. Horigen en lijfeigenen worden meteen gedood of verminkt als ze in opstand komen.'

'Kan me niet schelen meester Fritsman. Ik kan niet toelaten dat ze Elke wat aandoen.'

Elke was op haar knieën gezakt en hield niet meer op met het huilen. De blik tussen Griselda en Fritsman verander-

de. De hardheid verdween en het leek alsof er iets van verstandhouding aanwakkerde. Fritsman nam zijn dolk en greep de huilende Elke bij haar nek. 'Schreeuw het uit als je eigen leven en dat andere leven in je buik je lief is.'

Wigbold richtte zich op Fritsman. 'Als je het ook maar durft om...'

Met een snelle beweging greep Fritsman de voorhamer uit de handen van Wigbold en zei: 'Jij gaat het paard en de kar halen onnozele kwajongen. Laat ik niet merken dat je je ermee bemoeit. Jij hebt de laatste tijd voor genoeg ophef gezorgd. Vertrouw me.'

Hoewel Wigbold geen enkel vermoeden had van de plannen van Fritsman bond hij in. Hij was verbaasd over de fysieke handigheid van de kleine smid en zijn plotseling doortastende optreden. Hij deed wat hem werd opgedragen en spande het paard voor de kar. Fritsman keek Elke op een bijzondere manier aan.

'Jij moet me ook vertrouwen. Ik heb dit vaker gedaan en Griselda weet wat ik bedoel. Til je rok op!'

De snikkende Elke keek verbaasd. Griselda liet er geen gras over groeien en greep haar beet. Ruw trok ze haar rok omhoog. Met een snelle beweging haalde Fritsman het mes langs haar beide dijbenen.

Een scherpe pijscheut ging door het lichaam van Elke, maar haar verbazing overwon. Wigbold kwam weer binnen, paard en kar stonden voor de ingang. Elke keek verbaasd naar Fritsman en Griselda. Ze voelde een lauwe stroom van haar dijbenen via de binnenkant van haar knieën over haar kuit stromen.

'En nu gillen,' beval Fritsman.

Elke gilte zo hard ze kon. Wigbold begreep het niet en werd steeds onrustiger. Het gegil van Elke ging over de hele binnenplaats en menigeen staakte zijn werk om te gaan kijken wat er aan de hand was in de smidse. Zelfs ridder Ulger hoorde het gekrijs en keek over de binnenplaats vanuit zijn kamer. Daar zag hij hoe de knecht van

de smid een dienstmeid op de kar legde. De knecht leidde het paard dat de kar trok door de poort. De dienstmeid lag op haar rug en ridder Ulger zag haar bebloede benen. *Jammer, dacht hij. Het was die mooie deerne. Rudolf weet wel welke bloemen hij moet plukken.*

Net als iedereen schonk ridder Ulger er verder geen aandacht meer aan. Fritsman waarschuwde Griselda.

‘We hebben weer eens een gezamenlijk geheim, kol. Waarom moest je zo nodig naar de meester?’

‘Het was niet meer te verbergen. Nu kon ik er zelf nog invloed op uitoefenen,’ fluisterde Griselda.

‘Wat ga je nu doen. Je weet dat Rudolf met zijn bende door de wouden raast. Wee ons als hij iets ontdekt.’

Griselda stelde Fritsman gerust. ‘Maak je geen zorgen, alles komt goed.’

Bij de deur keek ze om en zei: ‘Tot de volgende keer brompot.’

Fritsman antwoordde: ‘Laat dat niet te snel zijn, oude heks.’

Wigbold had opdracht gekregen om Elke naar het dorp te brengen. Hij moest haar afleveren bij Brunhilde, een oude vrouw uit het dorp die raad wist met dit soort situaties. Hij kende Brunhilde. Vroeger hadden hij, en veel andere kinderen, de vrouw vaak gepest en uitgescholden. Terwijl de kar over het pad hobbelde en Wigbold naast het paard liep, vroeg Elke wat er verder zou gebeuren.

‘Stil toch,’ siste hij. ‘Speel het spel, je hebt toch gehoord wat Fritsman zei?’

Elke zweeg. Net op tijd, voor het passeren van de put kwamen ze broeder Melchior tegen. Die was op weg naar het kasteel om daar zijn heilzaam werk te doen. Hij zag Elke als een zak haver op de kar liggen. Hij zag het spoor van bloed, dat via de voeten van Elke op het pad drupte. Met grote boosheid in zijn stem sprak hij Wigbold aan. Die stond gebogen voor hem en broeder Melchior zag meteen

dat dit dezelfde simpele ziel was als de horige die tijdens zijn eerste dienst in slaap was gevallen.

‘Wat is dit, wat heb je nu weer gedaan?’ vroeg hij streng.

‘Ik heb niets gedaan, almachtig geprezene,’ stotterde Wigbold terwijl hij op zijn knieën zakte. ‘Ik moet deze deerne naar vrouw Brunhilde brengen. Opdracht van Griselda en Fritsman de smid. Ik heb niets misdaan uwe godheid.’

‘Wie heeft dit arme kind zo toegetakeld? En spreek me aan zoals het hoort!’

‘Jawel uwe zalvende zaligheid.’

Broeder Melchior gaf hem een harde klap in zijn gezicht.

‘Eerwaarde! Zo spreek je me voortaan aan, begrepen?’

In plaats van te antwoorden begon Wigbold te kruipen en greep de benen van de monnik vast. Hij begon te snikken. Elke begon ook te snikken. Broeder Melchior bevrijdde zich door Wigbold ruw van zich af te schoppen. Hij beende naar de kar en keek Elke aan. ‘Wat is jou overkomen?’

Elke snikte: ‘Ze hebben het gedood. Ze hebben het leven in mij gedood.’

Wigbold was achter broeder Melchior aangekropen en zei: ‘Opdracht van onze heer Ulger, uwe hemelse waardigheid. Ze droeg een vrucht van jongeheer Rudolf. Smid Fritsman en vrouw Griselda hebben de dracht zojuist beëindigd.’

De monnik kreeg een zachtere blik. ‘Arm kind, zo jong en dom. Satan zal bezit van je hebben genomen. Ik zal proberen je lichaam en ziel te redden. Laat me zien waar de schade is aangericht.’

Melchior wilde de rok van Elke al optillen toen ze weer hartstochtelijk begon te gillen.

‘Kalm nu maar,’ suste broeder Melchior. ‘Je hoeft geen vrees of schroom te hebben. Ik zal trachten jouw...’

Elke schreeuwde harder dan ooit en begon heen en weer te rollen in de kar. Broeder Melchior wist zich geen raad met de situatie. Als die knielende en raaskallende dwaas er niet bij was geweest had hij wellicht wat doortastender op

kunnen treden. Nu moest hij oppassen. Dergelijke gekken riepen te pas en te onpas alles wat ze hadden gezien.

‘Breng haar weg,’ zei hij streng tegen Wigbold. ‘Ik zal haar bij Brunhilde bezoeken als ik terug ben van mijn kasteelbezoek.’

Hij wendde zich af en liep verder.

‘Ik zal het tegen vrouw Brunhilde zeggen uwe eeuwige eminentie.’

Broeder Melchior keek met een vernietigende blik achterom, maar zei niets meer. Deze knecht was niet bij zinnen, een wonder dat hij in de smidse werkte.

Toen hij uit het zicht was verdwenen stond Wigbold op en keek Elke aan.

‘Waarom doe je zo gevaarlijk, Wigbold? Je weet toch wel hoe je broeder Melchior moet aanspreken? In de smidse was je ook weer zo brutaal!’

‘Vergeef me Elke, soms kan ik het niet laten. Ik voel angst in mij als deze man me aanspreekt. Maar ik voel een groot genot als hij boos wordt en buiten zinnen dreigt te raken. Zelfs de pijnlijke gevolgen draag ik met gemak, ik krijg er veel plezier voor terug. Iedere keer als ik hem zie word ik overvallen door een grote behoefte aan wangedrag.’

Elke begreep het niet, ze wist niet wat ze moest zeggen. Ze had andere zorgen op dit moment.

De lucht uit de put was indringender dan ooit. Het ge-weeklaag kwam hen dit keer iets later tegemoet. Wigbold liet het paard stoppen en verliet het pad. Elke maakte zich grote zorgen om haar metgezel. Zijn gedrag vertoonde steeds vaker brutaliteit en nieuwsgierigheid. Iets dat niet bij lijfeigenen paste.

Wigbold liep door het veldje en de bosjes en kwam bij de put. Soms werd gesproken over “de put”, dan weer over “de putten”. Hij wist dat het meerdere putten waren met de zware roosters. Hij had ze eerder gezien. Nu zag hij ze opnieuw en de stank was erger dan ooit. Elke was rechttop gaan zitten en riep hem om terug te komen. Even had

Wigbold geen aandacht voor haar. Hij stond bij de enorme kasteelmuur waar nergens een raam in zat. Afwisselend keek hij naar de muur en de putten. De sterke behoefte om iets te roepen overviel hem.

‘Héja.’

Elke schrok hevig. ‘Stop daarmee, je wekt de duivel en andere demonen. De duivel laat zich niet weerhouden door traliewerk.’

Er kwam een luid, maar onverstaanbaar gejammer als reactie op de roep van Wigbold. Toch kon hij enkele woorden herkennen. Hij herkende woorden als ‘honger’ en ‘wapens’. De angst begon te overheersen en hij liep terug naar het pad. Terwijl hij de teugels nam en het paard leidde vroeg Elke wat hij had gehoord.

‘Stemmen uit de diepte. Ik kon nauwelijks iets verstaan.’

Zwijgend gingen ze verder. Hun eenvoudige geesten konden de gevolgen van de gebeurtenissen nog niet goed bevatten. Nog voordat ze in het dorp waren kreeg Elke opnieuw een aanval van verdriet. In een vlaag realiseerde ze zich dat ze zwanger was en bang voor de toekomst. Wigbold kon haar niet troosten. Ook zijn toekomstplannen waren in duigen gevallen. Hij dacht niet zo vaak na over de toekomst maar als hij al beelden had kwam Elke daar altijd in voor.

Het leek alsof Brunhilde het tweetal al verwachtte. Zonder vragen te stellen veegde ze een grote ruwhouten tafel schoon die middenin haar hut stond. Wigbold had Elke van de kar getild en naar binnen gedragen. Ze trok de rok van Elke omhoog en waste haar benen. Daarna verbond ze de wonden met dun linnen.

Brunhilde zag er nagenoeg hetzelfde uit als Griselda. Vermoedelijk waren het zusters.

‘Kom vannacht terug,’ fluisterde ze. ‘Het bedrog moet worden voltooid.’

Woorden die Wigbold niet begreep.

Na de gewelddadigheden met zijn vader had hij nooit meer geslapen. Vroeger viel hij altijd moe op zijn strozak. Nu lag hij in de nachten te peinzen en had angst voor wat hem zou overkomen als zijn vader hem zou besluipen terwijl hij sliep. Nu zijn vader al enige tijd weg was, kwam de behoefte om te slapen niet terug. Daarom kostte het hem geen enkele moeite om in het holst van de nacht bij Brunhilde aan te kloppen. Tot zijn verbazing ontmoette hij daar Fritsman. Er werd geen woord gewisseld totdat Brunhilde tegen de twee jonge mensen zei: 'Volg Fritsman, spreek geen woord!'

Het drietal vertrok en sloop geruisloos door het dorp. Blijkbaar had Fritsman dit soort acties eerder uitgevoerd, hij kende de weg in het duister. Ook in het woud sloop hij doelbewust door de wirwar van varens, struiken en bomen. Zo slopen ze voort totdat Fritsman hen aansprak.

'We zijn nu buiten bereik van het dorp. De maan is helder maar zorg dat je me niet kwijtraakt. Roep op tijd, niemand zal ons horen.'

Elke had grote angst, zij geloofde in de demonen van de wouden. Rillend greep ze Wigbold regelmatig bij zijn mouw. Na een tijd zwijgend voort te hebben geploeterd hield Fritsman stil bij de stam van een enorme eik. In het valse maanlicht zag Wigbold dat er vreemde tekens in de stam stonden gekerfd. Onbekende tekens op een boom, diep in het woud. Begon hier het rijk van de duivel? Wigbold hoefde niet lang te wachten op een antwoord. Twee donkere schaduwen maakten zich los uit het struweel. Het waren mannen, geen demonen en Fritsman sprak met hen. Zowel Elke als Wigbold konden een groot deel van het gesprek volgen, hoewel er veel woorden werden uitgesproken die ze niet konden verstaan. Elke zou meegaan met deze twee mannen. Zij zou geholpen worden door een groep mensen die dieper in het woud woonde. Een vrijwel ontoegankelijk deel dat werd omgeven door gevaarlijke moerassen. Niemand durfde daar te komen. Er was geen

tijd voor afscheid. Elke huilde zacht maar vertrouwde Fritsman en daarom ook de twee mannen waarmee ze in het duister verdween. Wigbold becroop een gevoel van grote smart. Hij keerde terug met Fritsman. Zwijgend gingen ze door het woud. Net voor de bosrand zei Fritsman: 'Je zult haar terugzien. Praat hier nooit met iemand over, ook niet met je moeder. Elke is dood, Brunhilde kon haar niet redden en jij hebt haar weggehaald en in het bos begraven op een plek die je je niet meer kunt herinneren. Begrepen? Speel de rol van de dorpsgek, ik heb gemerkt dat jou dat geen enkele moeite kost.'

Wigbold knikte en ze gingen uit elkaar. Fritsman sloop naar het kasteel waar hij een slaappleats had in de smidse. Wigbold sloop de hut van zijn ouders binnen en vleide zich op zijn strozak. Daar lag hij maar kort, de dageraad kondigde zich aan. Die dag spraken Wigbold en Fritsman nauwelijks met elkaar. Wigbold wist niets te zeggen en Fritsman voelde de gevolgen van te weinig slaap.

Broeder Melchior ondervroeg Brunhilde in de ochtend over het lot van Elke. Later in de middag kwam de monnik de smidse binnen. Fritsman keek nauwelijks op van zijn werk, Wigbold veinsde een grote schrik, viel op zijn buik voor de voeten van Melchior en begon over zijn schoeisel te wrijven.

'Grote Verlosser. U bezoekt mij, u komt hier in deze nederige smidse. Laat mij uw voeten zalven.'

Fritsman was verbijsterd over de houding van zijn knecht. Broeder Melchior schopte Wigbold in zijn gezicht: 'Sta op idioot, wat heb je met de arme deerne gedaan?'

'Ach uwe weldadigheid, ik leverde haar af bij de kruidenkol, Brunhilde, zoals mij werd bevolen. Later, midden in de nacht, wekte ze me. De deerne was leeggebloed en het leven had haar verlaten. Ik had haar gebracht, ik moest haar lijk dan ook weer meenemen. Brunhilde wilde niets te maken hebben met de deerne, zeker niet met haar lijk. Ik heb haar meegenomen en diep in het woud begraven. Op

de terugweg ben ik verdwaald, uwe broeder Gods. Pas bij het ochtendgloren kon ik de weg weer vinden en moest ik me naar de smidse haasten.'

'Dwaas, hoe kon je haar zo begraven? Hoe zal ze haar weg vinden naar de hemelpoort? Wie heeft haar de Heilige sacramenten gelezen?'

Wigbold begon hysterisch te huilen. Fritsman legde zijn onnozele knecht het zwijgen op. 'Haal hout en carbo,' snauwde hij waarop Wigbold uit de smidse verdween.

'Vergeef zijn gedrag eerwaarde. Ooit heeft hij eens te veel slaag gehad. Daarna is zijn geest vertroebeld. Gisteren kwam Griselda bij me met een dienstmeid. Wat we gedaan hebben deden we in opdracht van de ridder, onze meester. We hebben de vrucht in de schoot van de dienstmeid gedood. Dat ze er zelf ook bij om is gekomen was niet de bedoeling, maar het gebeurt wel vaker.'

Het schuim kwam de monnik op de mond. 'Heidense idioten, ik zal jullie meester erop aanspreken. En ik verwacht jullie allemaal op zondag in mijn kerk. Jullie zonden zijn groot, loutering is nodig om vergeving te krijgen.'

Fritsman boog eerbiedig en zei: 'Als mijn heer het toelaat zal ik zeker in uw kerk verschijnen eerwaarde.'

'U dient slecht één Heer, laat dat toch eens tot uw simpele geest doordringen,' snauwde broeder Melchior.

Fritsman keek op. Hij waagde het om de monnik recht in de ogen te kijken. 'Zolang ik zweepslagen krijg van mijn heer omdat ik uw Heer zou moeten dienen, kies ik openlijk voor mijn heer.'

Broeder Melchior sloeg helemaal door. Hij zocht naar iets om mee te slaan. Toen hij niet zo snel wat kon vinden begon hij Fritsman met zijn vuisten te bewerken. De smid kon het moeiteloos verdragen. Er zat geen kracht achter de slagen van de dolgedraaide geestelijke. Schuimend verliet hij de smidse. Bij de uitgang ontmoette hij Wigbold die een grote bos met takken droeg. Wigbold liet de takkenbos vallen en knielde voor broeder Melchior. Die rende op

hem af en schopte hem tegen de schouder. 'Geen woord idioot, nooit meer wil ik een woord uit jouw mond horen dat voor mij bestemd is. Ik verbied het je om vanaf nu ook maar iets tegen mij te zeggen.'

Melchior beende de binnenplaats over en aan zijn tred viel zijn woede af te lezen. Ridder Ulger had het incident op de binnenplaats gevolgd en was verbaasd. De geestelijke meldde zich bij hem en deed zijn verhaal. Het lukte de ridder niet om de monnik kalm te krijgen. Hij bleef razen en tieren. 'Alles in deze landen is vergeven van heidense waanzin en onnozelheid. Als ik het Woord zou verkondigen aan uw koeien en varkens bestaat de kans dat ik meer zielen zal winnen dan nu.'

'Welaan, wat belet u?' vroeg ridder Ulger droog. 'Mijn weilanden staan open voor u. Een ziel is een ziel en als u denkt daar uw zielen te winnen dan zal ik u geen strobreed in de weg leggen.'

Inwendig moest ridder Ulger lachen om broeder Melchior. Het geloof interesseerde hem niet. Hij had te voldoen aan de wensen van zijn graaf. Er had een felle discussie kunnen ontstaan tussen de ridder en de monnik als niet de hoorn van de wachtpost had geklonken. Een groep mannen te paard passeerde de poort. Ridder Ulger vergat de aanwezigheid van broeder Melchior en liep naar de raamopening die op de binnenplaats uitkeek. Daar zag hij hoe zijn zoon aan het hoofd van de groep reed. Achter hem reed Loder op eerbiedige afstand. De ridder haastte zich naar beneden en begroette zijn zoon. Broeder Melchior wist dat hij geen verdere gelegenheid meer zou krijgen om zijn gal te spuwen. Hij besloot om terug te keren naar het dorp en een brief te schrijven naar zijn abt.

Korte tijd na de entree van Rudolf en zijn ruiters klonk de hoorn opnieuw. Dit keer kwam een grotere groep mensen te voet binnen. Sommigen waren geketend, sommigen waren gewond, een troosteloze aanblik. Enkele mannen uit deze groep vielen op omdat ze gewapend waren en

schoeisel droegen. Ridder Ulger stond te praten met Rudolf op het bordes over de succesvolle veldtocht. Ze hadden buit, gevangenen en vrouwen. Rudolf was veel te lang weg geweest. Maar de buit was buitensporig groot. De ridder verliet het bordes en bekeek de gevangenen.

‘Goede werkers en gezonde vrouwen, vader,’ zei Rudolf die een paar meter achter bleef. De holle en naar niets kijkende ogen van de meeste mensen zeiden ridder Ulger genoeg. Dit waren geen vrije boeren. Bij een enkeling rukte hij het hemd weg. Daar stond dan iemand, geheel naakt voor zijn nieuwe meester.

‘Hm... ik zie zowaar spieren. Ik zie bij een enkeling ook een brandmerk zoon. Ik zie zelfs brandmerken die ik herken als tekens van oude wapenbroeders. Je hebt me toch niet de woede van mannen als Heriwold en Herman op de hals gehaald?’

Rudolf keek geschrokken. Hij keek naar Loder, die nog op het bordes stond. De aanvoerder had iets uit te leggen.

‘We hebben ze overal opgepakt, heer,’ antwoordde Loder zelfverzekerd. ‘Vooral toen we iemand vonden die uw teken droeg.’

‘Wat?’ Ridder Ulger reageerde furieus. ‘Wie is die onverlaat. Breng hem voor me.’ Rudolf liep doelbewust op een wat oudere man af, greep hem bij zijn mouw en smeed hem voor de voeten van zijn vader.

‘Vertel je verhaal. En laat het een goed verhaal zijn!’ briesde ridder Ulger tegen de gevangene.

‘Ach heer, lang geleden werkte ik hier op de velden en kapte hout in het woud voor u. Als dieven in de nacht kwamen ze en werden ik en nog twee horigen geketend en weggevoerd. Dagenlang werden we voortgeduwd. Langs de moerassen, door de velden en door wouden met paden. Op een dag kwamen we in een dorp waar we tewerk werden gesteld om hout te kappen. Nooit sprak iemand ons aan. We werden slecht behandeld en kregen veel slaag.

Mijn twee metgezellen zijn gestorven, ik ben de enige die nog leeft.'

'Naar de kerker met hem,' beval de ridder na een korte overpeinzing. 'Bulward de beul moet een sluitend verhaal uit hem halen. Ik denk dat hij gewoon een laffe vluchteling is.'

Hoe de man ook smeekte, hij werd gegrepen en als een zak graan naar de kerker gesleept. Ridder Ulger ging door met zijn inspectie en richtte zich daarna tot Rudolf en Loder. 'Ik ben tevreden over de buit van jullie tocht maar ik hoop dat we geen onrust krijgen door jullie onbezonnenheid.'

Fritsman en Wigbold hadden het hele tafereel vanuit de smidse gevolgd. Wigbold had Gerhard, niet gezien. Die was vermoedelijk al bij het dorp achtergebleven. Hij was alleen maar meegegaan als gids. De gedachte dat Gerhard nu bij zijn moeder was maakte hem onrustig. Hij pakte zijn werk op en probeerde niet te denken aan wat zich op dit moment in zijn ouderlijk huis kon afspelen. Later haastte hij zich en trof zijn vader thuis aan. Weer zat de man aan de tafel en keek naar zijn arm. Elda stopte de twee jongste zusjes toe, één van hen hilde. Wigbold trok het dekentje weg. Er waren geen sporen van geweld te zien toen Wigbold zijn kleine zusje optilde en opzichtig bekeek. Elda klopte Wigbold op zijn arm en knikte geruststellend.

Hij ging tegenover zijn vader zitten en Elda bracht hem een beker water, een stuk brood en een kom met pap. Hij at terwijl zijn blik gericht bleef op zijn vader. De pols van de man was volledig hersteld en hij was weer even dik als voor het gevecht. De priemende blik van zijn zoon bracht Gerhard van zijn stuk. Zijn ogen bleven niet alleen op zijn arm gericht. Hij begon schichtig om zich heen te kijken. Het was alsof hij zich hier niet meer thuis voelde. Na korte tijd stond hij op en wilde de hut verlaten. Wigbold sprak: 'Ik waak over moeder en de kinderen. Ik slaap al lang niet

meer en als je als een dief in de nacht komt zal ik klaarstaan om je aan mijn mes te rijgen.'

Na deze woorden keek zijn vader om en zag hoe zijn zoon een hap brood nam met een bijna spottende blik in zijn ogen. Met een ruk opende Gerhard de deur. Nooit zou hij weer terugkeren in de hut waar hij zijn gezin had gesticht.

In de maanden die daarop volgden stond alles in het teken van de voorbereiding van het toernooi op het veld van de graaf. Gerhard werd weer de zwijgzame, norse houthakker. Hij woonde nu in de kleine hut die Elke ooit toebe-deeld had gekregen. Wigbold werkte in de smidse. Hij praatte weinig met Fritsman maar bekwaamde zich verder in het vak van wapensmid en hoefsmid. Slechts twee weerkerende gebeurtenissen doorbraken de sleur van zijn hopeloos bestaan. Regelmatig ging hij van het pad af bij de muur en gooide voedselresten door de tralies van de putten. De spaarzame ontmoetingen met Elke vormden het andere hoogtepunt.

Broeder Melchior kreeg hulp. Abt Welper stuurde broeder Crispijn, een andere man dan broeder Melchior. Hij sprak met een vreemd accent maar hij was vriendelijk en geduldig. Door zijn houding won hij vertrouwen bij steeds meer dorpelingen en al snel raakte broeder Melchior verteerd door jaloezie. De kerkdienst werd goed bezocht nadat ridder Ulger, door toedoen van de graaf, zijn horigen en lijfeigenen dwong om op zondagmorgen de dienst bij te wonen. Voor Wigbold was dit de beste gelegenheid om het woud in te gaan. Broeder Melchior verbood hem nog steeds de toegang tot de kerk. De geestelijke wilde geen zwakzinnigen in zijn kerk, het zou als godslastering uitgelegd kunnen worden, blasfemie. Dankzij Fritsman kende hij de weg naar de heilige eik. Daar kwam een groep woudbewoners waar Elke nu deel van uitmaakte. Mooie momenten voor Elke en Wigbold. Ze woonde bij gevluchte horigen en lijfeigenen. Ze leefde een vrij leven en werd

goed behandeld. Wigbold zag hoe ze steeds meer ingericht raakte op het moederschap. Hij voelde met haar mee, ze wandelden samen door het woud en praatten weer over zaken die zich wellicht in de toekomst konden afspelen. In de nachten begon Wigbold patronen in zijn gedachten en overpeinzingen te zien. Misschien dat hij zo nu en dan even zijn bewustzijn verloor, daar nam hijzelf geen notie van. Iedere avond viel hij doodmoe op zijn strozak. Maar in tegenstelling tot de anderen viel hij niet in slaap. Hij dacht na over zijn werk, over Elke en over zijn moeder en zusjes. Een enkele keer werd hem door Fritsman bevolen om in het midden van de nacht iemand naar de eik te brengen. Nooit vroeg hij iets en nooit sprak hij er met anderen over. Op gezette tijden werd Fritsman bevolen om zich met zijn gereedschap naar de kerker te begeven. Hij nam dan kettingen en ijzeren armbanden mee. Natuurlijk wist iedereen dat Fritsman dan weer een groepje veroordeelden aan elkaar moest klinken. Er werd echter nooit over gesproken. Niemand die ooit iets aan Fritsman vroeg over zijn taken in de kerker. Ook Wigbold betuugde zijn brandende nieuwsgierigheid, hij durfde niets te vragen. Het was Wigbold niet bekend dat er ooit openlijk dorpeelingen waren "gehaald" en veroordeeld. De gevangenen van de ridder kwamen dus van een andere plaats. Er waren meer dorpen in de gouw, dat wist Wigbold, maar het was horigen en lijfeigenen verboden om te reizen. Door zijn werkzaamheden als hoefsmid kon Wigbold zich een redelijk beeld vormen van het leengoed rondom het kasteel van de ridder. Broeder Melchior begreep er niets van dat een dorpsdoot toch een goede knecht van een smid kon zijn en een behoorlijk werkstuk kon maken. Ook de vrijheid die Wigbold kreeg om zijn werk buiten de burcht te doen kon de monnik niet rijmen met de beperkte geestelijke vermogens van deze dwaas. Toch kwam het nooit in hem op dat de knecht weleens de spot met hem zou kunnen drijven.